

FENOMEN TRGOVINE LJUDSKIM BIĆIMA

REZIME: Naučnotehnološki razvitak, uporedo sa tim što je pokrenuo snage koje integrišu našu planetu u cilju kvalitetnijeg života njenih stanovnika, omogućio je pretpostavke onima koji žele da iskoriste određene inovacije u svrhu vršenja kriminalnih delatnosti. Ogroman broj žena koje su bespomoćne pred siromaštvom i diskriminacijom koju trpe u svojoj okolini i pretpostavljenom odgovornosti za egzistenciju porodice, donosi odluku za odlazak negde gde su ubeđene da će im biti bolje. Taj potencijalni bolji život, restriktivna imigraciona politika razvijenih zemalja pretvara u iluziju jer većinu žena kanališe ka ilegalnoj migraciji. Na nesreću, većina od njih usled površno ili nimalo informacija o eventualnim posledicama takvih avantura, nesvesno i nesvojevoljno završava u kandžama trgovaca ženama.

Trgovina ljudima je izuzetno unosan i siguran posao, isplativa i profitabilna kriminalna delatnost u kojoj su rizici vrlo mali u poređenju sa pojedinim oblicima organizovanog kriminala. Prostitucija se jasno razlikuje od trgovine ženama. Kada je žena žrtva trgovine ljudima, uskraćena je za slobodu izbora i nema nikakvu kontrolu nad onim što joj se događa, to jest ne može birati da li želi to da radi, na koji način, koliko i sa kim, uz izostanak odgovarajuće zarade.

Organizovani kriminal u sadašnje vreme ne poznaje granice država i režima. U svojim istaživanjima eksperti koji se bave pitanjima organizovanog kriminala ističu da je na Balkanu, posebno na prostorima bivše Jugoslavije, u poslednjih nekoliko godina uočljiv porast korupcije i organizovanog kriminala, naročito u pogledu trgovine ljudima, prvenstveno žena, radi prostitucije. Ono što karakteriše tržište rada u Srbiji predstavlja: visoka stopa nezaposlenosti i njen trend koji je i dalje u porastu, relativno nizak nivo zaposlenosti stanovništva, visok stepen skrivene nezaposlenosti, mali udeo zaposlenosti u privatnom sektoru, niska primanja i niska mobilnost radne snage.

Organizovani kriminal, koji donosi basnoslovne zarade u skladu sa duhom vremena u kojem egzistira, više nije „tradicionalan”. On se ne ba-

* Profesor na Pravnom fakultetu za obrazovanje diplomiranih pravnika za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

zira na tradicionalnim vezama, nego povezuje i zahvata različite segmente društva, pa je ponekad vrlo teško razdvojiti kriminalne od legalnih elemenata. Dakle, nedostatak obrazovanja i informisanja predstavlja polaznu slabost žrtve sa čime, naravno, računaju trgovci ljudima. Snovi o boljem životu u inostranstvu i beg od surove realnosti sa sobom takođe nose niz opasnosti i nepredvidivih situacija.

Trgovina ljudima predstavlja grubo kršenje ljudskih prava, pa bi zato trebalo da bude prepoznatljiva i kao najekstremniji oblik povrede ljudskih prava.

Ključne reči: trgovina ljudima, eksploatacija, zloupotreba, diskriminacija, prostitucija, organizovani kriminalitet.

Živimo u svetu u kojem se brišu i ukidaju granice među državama. Svedoci smo revolucionarnih promena koje imaju veliki uticaj na sve aspekte našeg života. Naučno-tehnološki razvitak, uporedo sa tim što je pokrenuo snage koje integrišu našu planetu u cilju kvalitetnijeg života njenih stanovnika, omogućio je pretpostavke onima koji žele da iskoriste određene inovacije u svrhu vršenja kriminalnih delatnosti. Čini se da naša svakidašnjica obiluje nizom kontradiktornosti. Dakle, sa jedne strane postoji impozantan pomak u naučno-tehnološkom i civilizacijskom pogledu do neslučenih razmera, a sa druge strane postoje najmračnije i najbizarnije pojave, kao što su trgovina ljudima iz ekonomskih razloga, zbog prevashodno seksualne eksploatacije i eksploatacije rada. Trgovci ljudima lutaju elektronskim mrežama uz pomoć visoko razvijenih tehnologija, „peru” velike količine novca i kao neka nevidljiva, ogromna snaga povlače točak civilizacije unazad, dajući mu osobenosti robovlasničkog perioda.

Trgovina ljudima je globalni fenomen koji intenzivno pogađa države u političkoj i ekonomskoj tranziciji ili postkonfliktnom stresu, a koje su vrlo često glavne polazne države za trgovinu ljudima. Ovaj fenomen takođe pogađa i ekonomski naprednije zemlje. Obično zemlje destinacija, ali i zemlje tranzita. Ljude koji su u teškoj materijalnoj situaciji kao magnet privlači mogućnost unapređenja uslova za životnu egzistenciju koje nude bogatije zemlje. Istovremeno, u zemljama destinacije postoji konstantna i rastuća potreba za jeftinom radnom snagom u neformalnim sektorima rada i lošije plaćenim oblastima zvanične privrede.

Ogroman broj žena koje su bespomoćne pred siromaštvom i diskriminacijom koju trpe u svojoj okolini i pretpostavljenom odgovornošću za egzistenciju porodice, donosi odluku za odlazak negde gde su ubeđene da će im biti bolje. Taj potencijalno bolji život, restriktivna imigraciona politika razvijenih zemalja pretvara u iluziju jer većinu žena kanališe ka ilegalnoj migraciji. Na nesreću, većina od njih usled površno ili nimalo informacija o eventualnim posledicama takvih avantura, nesvesno i nesvojevoljno završava u „kandžama” trgovaca ženama.

Trgovina ljudima nije individualni fenomen koji ugrožava ograničen broj ljudi, već fenomen sa dubokim društvenim i ekonomskim implikacijama, imajući u vidu činjenicu da mu pogoduju globalizacija i upotreba novih tehnologija i pogađa gotovo sve: žene, muškarce, devojčice i dečake. Mada, prema relevantnim statističkim podacima, najveći procenat otpada na žene i devojčice kao žrtve trgovine ljudima u cilju seksualne eksploatacije. Ovaj fenomen predstavlja upečatljiv primer globalizacije XXI veka. Prisutan je na svakom kontinentu, svakom regionu sveta, uz tendenciju permanentnog rasta. Podaci koji se povezuju sa tim fenomenom su zabrinjavajući. Dok se istaživanja i procene mimoilaze, godišnje se globalno trguje sa između dva i četiri miliona ljudskih bića. Procene se razlikuju zato što je teško spoznati prave razmere ovog fenomena, zbog njegove mobilnosti, inventivnosti, intenzivnog kretanja preko međunarodnih granica, kako osoba, tako i roba. Primera radi, dečija pornografija nastaje na teritoriji jedne zemlje, a deca koja se koriste u te svrhe su iz drugih zemalja. Na kraju distribucija pornografskog materijala vrši se u trećoj zemlji ili putem interneta. Tako pokušaj da se sačini koherentna politika uz odgovarajuću statistiku suočava se sa nizom poteškoća koje, pre svega, proističu iz same prirode ovog fenomena, iz njegove mobilnosti i nevidljivosti. Nevidljivosti, jer se mnoge forme trgovine i seksualne eksploatacije obavljaju u kontekstu prividno legalnog ponašanja. To se odnosi prevashodno na putničke agencije, koje organizuju putovanja u zemlje u kojima je razvijena mreža prostitucije dece i razne reklamne agencije u kojima se mladi koriste za promovisanje i učešće u pornografiji. Ovaj problem je, takođe, nevidljiv i otežan za statističku obradu jer se vlasti odnose prema žrtvama trgovine ljudima više kao prema kriminalcima, zbog toga što ne poseduju dozvole za boravak, radne dozvole i zbog njihovog učešća u prostituciji. Takav sveopšti odnos dovodi žrtve u situaciju da gube poverenje u vlasti i da odbijaju saradnju tokom istrage, čime se umanjuju šanse za preduzimanje mera protiv trgovaca ljudima, što ujedno daje vitalnost i održava delatnost trgovaca ljudima.

Trgovina ljudima je izuzetno unosan i siguran posao, isplativa i profitabilna kriminalna delatnost u kojoj su rizici vrlo mali u poređenju sa pojedinim oblicima organizovanog kriminala, kao što su krijumčarenje oružja i prodaja droge. Centar Ujedinjenih nacija za sprečavanje međunarodnog kriminala procenjuje da je godišnji globalni promet koji se ostvaruje iz ovog oblika kriminala između sedam i osam milijardi američkih dolara, što je konkurentno sa prometom ostvarenim globalnom trgovinom narkoticima. Imajući u vidu ovakve finansijske podatke, nije čudno što sada ovaj vid kriminala sve više kontrolišu međunarodni sindikati organizovanog kriminala, koji pokazuju svojevrsnu beskrupuloznost u nepoštovanju ljudskih prava svojih žrtava, koje podnose najteže oblike fizičkih i psihičkih zloupotreba i tortura.

Vidovi eksploatacije iz kojih se akumulira velika dobit međusobno se razlikuju, ali i svi podrazumevaju nasilnu eksploataciju i zloupotrebu ljudskih bića i njihovih prava. Oblici eksploatacije mogu imati širok dijapazon, od seksualne

eksploatacije, eksploatacije radne snage, porobljavanja kao radnika u domaćinstvu, uključivanja u kriminal, donacije organa, prisilne vojne službe i ugovorenih brakova.

Definicije koje su se u početku odnosile na trgovinu ljudima, imale su za cilj da naglase razliku između „nevinih” žena koje su putem obmane uvučene u seks industriju i onih klasičnih prostitutki, koje je sopstveno ponašanje dovelo u poziciju u kojoj su se našle, pa samim tim ne zaslužuju nikakvu zaštitu. Konvencija, koja je opšte poznata pod skraćenim nazivom „Palermo protokol”, definitivno je postavila međunarodne apsolutne standarde za delo trgovine ljudima:

„Trgovina ljudima će značiti vrbovanje, prevoz, transfer, smeštanje ili prihvatanje osoba, upotrebom pretnje ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmicom, obmanom ili prevarom, zloupotrebom sile ili pozicije izloženosti ili davanjem ili primanjem novca ili beneficija zbog postizanja pristanka osobe da se nadzire druga osoba, u svrhe eksploatacije. Eksploatacija će uključiti u najmanju ruku, eksploataciju prostitucije ili drugih oblika seksualne eksploatacije, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, servitut ili odstranjivanje organa...”

Danas postoje neujednačeni pristupi u pogledu pitanja koja se odnose na trgovinu ženama i prostituciju. Pojedinci zastupaju stanovište da su ove dve pojave gotovo nedeljive, polazeći od shvatanja da prostitucija nikada ne može u svojoj osnovi biti dobrovoljna, pa stoga podrazumeva trgovinu ženama. U ovom domenu misli se, prevashodno na marginalizovan i obespravljen položaj žena koje imaju u društvu, pa ih sve to usmerava da apsolutno protiv svoje volje prodaju telo muškarcima. Međutim, nasuprot takvim shvatanjima postoje dijametralno suprotna mišljenja koja apostrofiraju da žena može raspolagati sa svojim telom po sopstvenom nahođenju, odnosno kako sama želi, zato i prostitucija može biti deo njenog svojevoljnog izbora. Na temelju toga, prostitucija se jasno razlikuje od trgovine ženama. Kada je žena žrtva trgovine ljudima, uskraćena je za slobodu izbora i nema nikakvu kontrolu nad onim što joj se događa, to jest ne može birati da li želi to da radi, na koji način, koliko i sa kim, uz izostanak odgovarajuće zarade.

Postoje brojne definicije prostitucije kroz istoriju. Jedna od njih posebno aktuelna, prilično feministička, jeste i ta da je prostitucija pojava u kojoj muškarac za novac plaća „žensko meso”. Prostitucija uvek shvatana i poznata kao „najstariji zanat na svetu”, „nužno zlo”, u raznim svojim oblicima postoji od davnina, počevši od antičke Grčke, kada se u VI veku p.n.e. osnivaju dikterioni, preteče današnjih bordela, velikog rimskog carstva, japanskih konkubina, harema indijskih radža i drugo, pa sve do današnjih dana, kada prostituciju karakteriše mnoštvo različitih sadržaja i suštinski drugačijih oblika.

Danas u svetu postoje tri pravna režima uz pomoć kojih države regulišu i definišu problem prostitucije.

Prohibicionizam, koji se prema prostituciji odnosi kao prema prestupu. Prostitutka, svodnik i klijent mogu biti zakonski gonjeni (neke države SADA);

Reglementarizam, posmatra prostituciju kao „neophodno zlo” koje se može kontrolisati, kanalisati, kao javnu službu potčinjenu pravilima (Nemačka, Holandija...).

Abolicionizam, koji se odnosi na legalizovanje prostitucije. Ovim režimom zabranjuje se i kažnjava svodništvo i vrbovanje klijenata (Francuska...).

Ono što je evidentno jeste činjenica da se bez obzira na navedeno, kod nas i često u svetu, prostitucija poistovećuje sa trgovinom ljudima, a „trafikovane” žene sa prostitutkama, usled nametnutih stereotipa.

Delotvornost pravljenja razlike između trgovine ljudima i krijumčarenja ljudi veoma je važna jer se u određenim situacijama dosta često poistovećuju ova dva pojma, naročito u domenu laičkog i senzacionalističkog pristupa problematiki. Naziv „krijumčarenje” potiče od engleske reči „smuggling”, koja u prevodu znači „zabranjeni, ilegalni uvoz i izvoz”. Dakle, krijumčarenje ljudima znači ilegalni transport ljudi iz zemlje porekla u zemlju destinacije ili zemlju uvoza.

U slučaju trgovine ljudima, migranti se regrutuju putem prisile, prevare, obmane, straha, u cilju podmirivanja potražnje na tržištu u zemlji destinacije. Međusobni odnos trgovaca i osobe koja je žrtva trgovine je konstantan i proteže se van granice (nakon prelaska) i ima osobenost nametanja migrantu eksploatatorskih formi seksualnog i radnog servituta, gubitka digniteta migranta i ukidanja njegove slobode. Engleski pojam „trafficking” u prevodu znači legalnu ili ilegalnu trgovinu, što podrazumeva da je trgovina ljudima oblik trgovine koji je zabranjen.

Zapaža se da karakteristika koja pravi razliku između krijumčarenja i trgovine ljudima, jeste zapravo konstantna egzistencija nakon ilegalnog prelaska, koja je postignuta iz međusobnog odnosa trgovaca i žrtve na bazi elemenata prinude, što i daje posebne crte dvema, naizgled sličnim pojavama.

Kroz analizu uzroka trgovine ljudima na najbolji mogući način može se predočiti realna predstava o značaju, veličini i kompleksnosti problema, duboko ukorenjenog u svim sferama života i rada savremenog čoveka. Uzroke trgovine ljudima treba analizirati u najširem rasponu, od makrosocijalnih do mikrosocijalnih faktora, uključujući na kraju i one endogene, koje karakterišu lične podložnosti i preduslovi.

Posledice rata, posleratnog razdoblja, političke tranzicije, izraženih političkih i ekonomskih kriza, nastajanjem novih odnosa moći koje sa sobom povlači globalizacija, što je uglavnom karakterisalo Jugoistočnu i Istočnu Evropu tokom prethodne decenije, rezultirale su velikim političkim, socijalnim i kulturnim promenama, koje su degradirale ionako nizak životni standard u pojedinim zemljama.

Siromaštvo, naravno kao i bogatstvo, poseduje i svoju nematerijalnu stranu. Imati ili nemati potrošne stvari nije presuđujući faktor po čemu se meri beda, od-

nosno blagostanje ljudi. Podjednako je važno i pitanje njihovog opšteg statusa u društvu, političkog položaja i uticaja, njihove kulture i drugog. Dakle, siromaštvo nije samo puki nedostatak hrane, nego i nepostojanje uslova za higijenu, nepristupačnost zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju, obrazovanju i drugom. Svetski neuspeh da se smanji stepen siromaštva predstavlja opasnu pretnju globalnoj sigurnosti i to u formi terorizma, ratova i zaraznih bolesti. Nestabilan svet ne predstavlja samo pretnju većitog siromaštva, već i razvoja u kome su naviknuti da žive bogati.”¹

Nevladina organizacija Worldwatch Institute iz Vašingtona objavila je na internetu rezultate ovog istraživanja koje nam predočava zabrinjavajuće statističke podatke. Naime, izveštaj ukazuje na to da je više od 13 miliona dece izgubilo jednog od roditelja zbog side, da 14 miliona godišnje umre od infektivnih bolesti, te da je broj svetskih izbeglica sa početka 2002. godine dosegao 12 miliona. Svi ti podaci su jasni pokazatelji neobuzdane patnje sveta u kojem živimo.

Na osnovu relevantnih podataka, dve trećine radnih sati u svetu obavljaju žene, a primaju samo desetinu svetskog prihoda i raspolazu tek sa jednim postotkom svetskog vlasništva. Uočljivo je da je pri ovakvom stanju stvari žensko siromaštvo jedan od najurgentnijih problema savremenog čovečanstva, sa širim reperkusijama.² Iskustva nekih zemalja u tranziciji ukazuju nam da su najugroženije kategorije žena koje su najizloženije riziku siromaštva, samohrane majke, domaćice, stare žene, bolesne žene, invalidi, žene na selu bez vlasništva nad zemljom, izbeglice, Romkinje, žene bez obrazovanja, nezaposlene žene, žene žrtve nasilja u porodici i druge.

Procenjuje se da do 10,6% srpskog stanovništva živi ispod donje granice siromaštva sa 2,4 \$ na dan, ali postoji i grupa koja zarađuje jedva nešto više, tako da pomeranje granice siromaštva naviše za jednu četvrtinu u ekvivalentnoj sumi primanja, povećava procenat siromaštva na 20%. Drugim rečima, jedan decil stanovništva živi u siromaštvu, drugi decil živi veoma blizu granice siromaštva. Sve u svemu, gotovo jedna petina stanovništva živi neizvesno i ugroženo. Tu se ne misli na interno raseljena lica, izbeglice, Rome ili one koji žive u kolektivnim centrima, od kojih bi većina *a priori* potpala pod grupu ispod 25-30% populacije u Srbiji koja živi u siromaštvu, ili je opasno ugrožena. Od onih koji su zaposleni, industrijski radnici spadaju u najsiromašniju kategoriju sa 45,5% ispod gornje granice siromaštva, iza kojih je poljoprivredno stanovništvo. Ako bi se primenila gornja granica siromaštva, zaposleni u državnim institucijama i trgovci takođe pripadaju redovima siromaštva.³

¹ Renner, M., direktor projekta „Vitalni znaci 2003.” koji sagledava potrebe najsiromašnijeg dela stanovništva na svetu i organizacije istraživačke neprofitabilne, nevladine organizacije Worldwatch Institute, <http://www.skynemesis.org.ekol/1005htm>.

² Podaci Ujedinjenih nacija, odnosno UNIFEM-a.

³ Izvori informacija i podataka su preuzeti u celosti iz Srpske strategije za smanjivanje siromašnih, gde je linija siromaštva izražena u terminima potrošnje, osim ako drugačije nije određeno, Zajednička procena situacije za Srbiju i Crnu Goru sistema UN, Beograd, 2003, str. 27.

Očekivanja analitičara da će se integracijom evropskih tržišta i slobodnim kretanjem radne snage otvoriti veliki broj radnih mesta ili pak stabilizovati broj postojećih, izgleda da su bila nedovoljno utemeljena. Naime, prema zvaničnoj evidenciji, od Sicilije do Laponije je 12,5% nezaposlenih ljudi. Takođe, nije verovatno da će očekivani ekonomski oporavak eurozone narednih godina izazvati otvaranje novih radnih mesta.⁴

U junu 2003. godine bilo je 8,9% nezaposlenih, a ako se ništa ne promeni, OECD predviđa da će stopa nezaposlenosti biti u proseku 8,25% u periodu do 2008. godine, prema izjavi Lorenca Buna, ekonomiste zaduženog za eurozonu u Organizaciji za ekonomsku saradnju i razvoj sa sedištem u Parizu. Poređenja radi, za isti taj period u SAD-u je projektovana stopa od 5,5 %.⁵ Stoga, isplate materijalne pomoći, odnosno naknade za nezaposlene nastaviće kontinuiran i žestok pritisak na evropske javne budžete, a kontinent će i dalje limitirati i ometati ugrađena kočnica i projekcija rasta. U Nemačkoj, primera radi, ima više od četiri miliona nezaposlenih. Analitičari zapažaju da je otvaranje novih radnih mesta u Evropi i dalje preskupo, komplikovano, rizično. Zato su kompanije i dalje skeptične, pa ne zapošljavaju nove radnike.

U eurozoni, porezi, doprinosi i ostale dažbine pojedu više od 40% bruto plata. U SADu to je manje od 30%. Evropske kompanije su pored skepticizma i visokih troškova suočene sa još jednim balastom, visokim i strogim pravilima zaštite radnih mesta, što ih, naravno, odvraća od zapošljavanja radnika, jer bi se kasnije suočile sa problemima u vezi sa otpuštanjem.

Nezaposleni pak, sa druge strane, koriste prilično visoke naknade u jednom broju zemalja, pa odbijaju nisko plaćene poslove. Takođe, upečatljiv problem je i pokretljivost radne snage koja je prilično neujednačena i koja se delimično ogleda u širokom opsegu stopa nezaposlenosti, od 3,7% u Luksemburgu do 11,7% u Španiji. Francuska i Nemačka su na drugom mestu sa 9,4%, po podacima Eurostata za jun 2003. godine.

Kulturne i jezičke prepreke su očigledne i one mogu uticati ili odvratiti francuskog ili španskog lekara da otvori ordinaciju, primera radi u Helsinkiju, pa je stoga malo verovatno da će stepen i intenzitet pokretljivosti ikada biti izražen u onom obimu kao u SAD-u. U međuvremenu, SAD poznate po niskim troškovima rada i fleksibilnom tržištu rada, pokazuju znake ekonomskog oporavka bez masovnog otvaranja novih radnih mesta. Činjenica je da se najveće svetske privrede, kakve su Evropa i SAD, suočavaju sa konstantnim problemom dugoročnog odlivanja industrijskih poslova u zemlje sa niskim troškovima, poput Kine, dok su radna mesta u vezi sa softverom i podrškom otišla u Indiju.

Ono što karakteriše tržište rada u Srbiji predstavlja: visoka stopa nezaposlenosti i njen trend koji je i dalje u porastu, relativno nizak nivo zaposlenosti stanovništva, visok stepen skrivene nezaposlenosti, mali udeo zaposlenosti u privatnom sektoru, niska primanja i niska mobilnost radne snage.

⁴ Bjelajac, Ž., *Pravo na rad*, Beograd, 2003, str. 127.

⁵ Podaci Eurostata za 2003. godinu

U Srbiji je nezaposleno blizu milion ljudi. Stopa nezaposlenosti je mnogo izraženija u odnosu na one stope koje su registrovane u zemljama koje su bile u fazi tranzicije u periodu svojih strukturnih promena. Srbija je sa preko 35% nezaposlenih prva u Evropi, a u svetskim razmerama spada među zemlje sa najizraženijom stopom nezaposlenosti.⁶

Ono što predstavlja polaznu osnovu jeste činjenica da trgovina ljudima počinje migracijom. Glavni uzroci migracije nalaze se u ekonomskoj i socijalnoj nejednakosti između država i regiona, kao i želje ekonomski zapostavljenih osoba za migracijom iz slabije u jaču ekonomiju. Ljudi koji žive u zemljama u razvoju ili u zemljama u tranziciji, usled niskog životnog standarda u potrazi za poslom, namere da sklope brak i drugo, neretko postaju žrtve trgovine ljudima.

Inferioran položaj žena pred zakonom u društvu često dovodi do toga da su žene kao grupacija, mnogo češće od muškaraca, pogođene opštim siromaštvom i nezaposlenošću, pa sve to dovodi do toga da radnu migraciju sve više čine žene, a samim tim i do okolnosti u kojima trgovina ljudima neproporcijalno pogađa više žene i devojčice.⁷ Prema podacima Interpol, kriminalci koji švercuju imigrante u Evropsku uniju počeli su po zaradama da pretiču čak i švercere droga. Prema istim procenama oko 400.000 ljudi iz Azije, Afrike i Istočne Evrope ilegalno uđe svake godine u države članice Evropske unije preko jedne od četiri najčešće rute: iz Albanije, Tunisa i Maroka preko mora u Italiju i Španiju, iz Bosne preko Hrvatske i Slovenije u Austriju i Italiju, iz Istočne Evrope preko Češke i Poljske u Austriju i Nemačku i iz Rusije preko Finske i Litvanije u Skandinaviju i Nemačku. Procenjuje se da sada nekoliko miliona imigranata ilegalno boravi u Italiji, Španiji, Portugaliji, Grčkoj, Nemačkoj i dr. Među njima su najzastupljeniji Avganistanci, Albanci, Kurdi, Iračani, Iranci, kao i osobe iz Bangladeša, bivših republika Sovjetskog Saveza, Istočne Evrope, Arapskog sveta i u poslednje vreme iz Kine. Za ilegalan ulazak u Evropsku uniju prema podacima Interpol plaća se i do 10.000 evra. U Evropu hrle begunci od ratova, terora i bede, gladi i naprosto od teškog života. Takve avanture vrlo često su skopčane sa nemogućim uslovima i životnim rizicima. Svedoci smo zapanjujućih informacija o stradanju albanskih brodolomnika u blizini italijanske obale, ili stradanju Kineza u kontejnerima u engleskom gradu Doveru, juna 2000. godine, kada se 50 kineskih migranata ugušilo u hermetički zatvorenom kamionu koji je navodno prevezio paradajz. Samo nekoliko nedelja kasnije, u Mađarskoj je otkriven plombirani kamion sa 46 Somalijaca na ivici smrti.

Dakle, spremnost na migraciju može biti stvorena složenom kombinacijom, kako društvenih, tako i ekonomskih činilaca. Sve dok postoji nejednako raspoređeno bogatstvo između država porekla i država odredišta, odnosno ekonomski disparitet uz ograničene mogućnosti zakonske migracije u zemlje odredišta,

⁶ Bjelajac, Ž., *Pravo na rad*, Beograd, 2003, str. 131.

⁷ Kartusch, A., *Priručnik za reviziju zakonske regulative protiv trgovine ljudima sa posebnim osvrtom na region Pakta za stavljanost Jugoistočne Evrope*, Varšava, 2001, str. 23.

uključujući i podložnost i naglašenu slabost migranata u vezi sa očekivanjem za-
pošljavanja i finansijske nagrade, poboljšanog društvenog položaja i tretmana za-
mišljenog glamura zapadnoevropske svakodnevice, trgovina ljudima u procesu
migracije će imati navedene okvire, razmere i obeležja.

Današnje evropsko društvo karakteriše nejednaka razmera snaga i moguć-
nosti između muškaraca i žena. Takva neravnopravnost očigledno je vodeći
uzrok svih oblika nasilja povezanih sa polom (naročito trgovine ljudima i nasilja
u porodici). Ovakve prateće pojave praćene su širom pasivnošću i inertnošću dr-
žava da konkretnije deluju protiv svih oblika diskriminacija uopšte, a posebno
polnog nasilja.

Muškarci mogu biti, naravno, žrtve nasilja u porodici, ali je nasilna viktimi-
zacija žena znatno izraženiji fenomen, kako statistički tako i u stvarnosti. U do-
menu trgovine ljudima, radi se zapravo o društvenoj i polnoj diskriminaciji pre-
ma ženskom polu, kombinovanoj sa nezasićenim apetitima muškaraca u zemljama
destinacije za ženskim prostitutkama, što je rezultat neproporcijalnog učinka tr-
govine ljudima na žene i devojke u poređenju sa učinkom vezanim za muškarce
i decu.

U fazama kriza, kao što je konflikt ili kada se povećava stopa nezaposleno-
sti, dolazi do intenziviranja stereotipa polova, da muškarci treba da obezbeđuju
uslove za egzistenciju, a žene ne treba da budu integrisane u profesionalni život.
U nekim zemljama, na primer u Moldaviji, ne postoji specifičan domaći zakon
protiv diskriminacije između žena i muškaraca, a važno istaživanje pokazuje da
žene često nisu svesne svojih prava na jednaki tretman.⁸

Među građanima pri izboru zanimanja i zaposlenja ne bi trebalo da se pra-
ve razlike po osnovu individualnih karakteristika kao što su: rasa, pol, nacional-
nost, jezik, državljanstvo, politička pripadnost, ili pripadanje članstvu sindikata i
dr. Ukoliko bi navedena ili slična individualna svojstva bila smetnja pri izboru
zanimanja ili zaposlenja, to bi se smatralo diskriminacijom, a to znači nejedna-
kost u njihovom ostvarivanju.

Diskriminacija je najčešće usmerena na davanje prvenstva ili nekih drugih
privilegija domaćim državljanima u odnosu na strance, na građane određene ra-
se, vere, pola i sl. To mogu biti i druge individualne razlike kojima se narušava
jednakost u ostvarivanju prava i sloboda u pogledu izbora zanimanja i zaposle-
nja. Bez ostvarivanja osnovnih ljudskih prava nema ne samo ljudske ličnosti, već
i nacionalnog i međunarodnog progresa na ekonomskom i društvenom planu.

Ekonomska nesigurnost i diskriminacija čine vodeće uzroke trgovine žena-
ma, što ukazuje na jasno ustanovljen geopolitički lanac trgovine. Zemlje porekla
su većinom nerazvijene zemlje Istočne i Jugoistočne Evrope, a zemlje destinaci-
je su ekonomski razvijene države Zapadne i Severne Evrope. U društvima koja
su zakoračila u proces tranzicije ili tek ulaze u njega, visoke stope nezaposleno-

⁸ Women 2000, An Investigation into the Status of Women's Rights in Central and South Eastern Europe and the Newly Independent States, Helsinki Federation for Human Rights.

sti predstavljaju veliki problem, a ženska populacija je prva koja se nalazi na udaru talasa nezaposlenosti. Postojeće mogućnosti zaposlenja ograničene su i malo dostupne ženama. „Feminizacija siromaštva” koja karakteriše sva društva, predstavlja slabu žensku zastupljenost i diskriminaciju na tržištu rada. To podrazumeva nadalje, marginalizaciju sa slabo plaćenim radnim mestima, slaba primanja u odnosu na muškarce, nemogućnost napredovanja u poslu i dr.

Diskriminacija i prepreke su uočljive u samom procesu zapošljavanja. Za većinu žena intervjui za određeno radno mesto predstavljaju nesvakidašnji informativni razgovor o bračnom statusu, planovima za budućnost, eventualno za dobijanje dece i drugo. Neretko su prisutni i zahtevi za donošenje lekarskog nalaza poslodavcima o statusu ginekološkog pregleda, u cilju utvrđivanja eventualne trudnoće, pre zasnivanja radnog odnosa. Eliminisanje trudnih žena iz dalje konkurencije nije neuobičajen postupak poslodavaca. Dakle, potpuni nedostatak mogućnosti za ostvarivanje ekonomske dobiti ili bilo kojeg drugog legalnog sredstva za izbegavanje siromaštva, čini toliki broj žena naročito podložnim da se prepuste trgovcima ljudima. Kako se na tržištu radne snage žene zapošljavaju poslednje, a otpuštaju prve, sve ih se više usmerava ka neformalnom ekonomskom sektoru kako bi zaradile za život.

Militarizacija regiona predstavlja takođe jedan od onih uzroka koji doprinose opstanku i ekspanziji trgovine ženama. Moglo bi se sasvim slobodno istaći da u praksi „vojna prostitucija” podrazumeva nešto sasvim uobičajeno, iako je u svojoj biti nedozvoljeno i kažnjivo ponašanje. Vojnici uvek zahtevaju seksualni pristup ženama, jer je njihov seksualni nagon usled prirode posla kojim se bave, izraženiji. U svakoj zoni konflikta vojnici traže bordele, a ako ih nema, oni se za njih grade. Definisana kao koncepcija „naoružanog mira”, militarizacija iziskuje dolazak većeg broja vojnika u određene postkonfliktne sredine, u kojim obično nema stabilne državne kontrole, odnosno u kojoj su državne institucije (ako ih uopšte i ima) nemoćne i u kojima ne postoje mehanizmi za sprečavanje ne samo ovog, već i drugih oblika kriminalnih delatnosti. Usled velike potražnje stvar se novo tržište seksualne industrije.

Ratovi na Balkanu, pored niza nesreća koje su sa sobom doneli, stvorili su i tržište za devojke, žrtve trgovine ljudima. Priliv novca od međunarodnih mirovnih snaga, podstakao je procvat prostitucije. Bosna i Hercegovina, Kosovo i Makedonija predstavljaju očigledan primer za to. Ove zemlje danas sigurno važe kao vodeće zemlje destinacije na području jugoistočne Evrope, dok okolne zemlje predstavljaju zemlje tranzita i porekla žrtava. Dolazak preko 40.000 vojnika na Kosovo u okviru međunarodnih mirovnih trupa svakako je bio jedan od ključnih faktora za naglu ekspanziju prostitucije. Seks industrija postala je najdinamičnija i najunosnija poslovna aktivnost u posleratnom Kosovu, koje je prošlo i iskusilo društvene i socijalne potrese bez presedana nakon 1999. godine. Pripadnici međunarodnih mirovnih trupa, postali su nepresušan izvor klijentele za nekih oko 100 striptiz klubova na Kosovu. U poslednje vreme, vojnici Bunde-

svera izloženi su optužbama da na Kosovu koriste seksualne usluge žena prisiljenih na prostituciju, koje su delom još i maloletne. Takve tvrdnje, na primer iznela je „Medica mondiale”. Ova humanitarna organizacija, sa sedištem u nemačkom gradu Kelnu, vodi računa o ženama koje pate od posledica ratnih trauma.

Organizovani kriminal u sadašnje vreme ne poznaje granice država i režima. Mreže dobro organizovanih, visoko sofisticiranih kriminalnih grupa svih nacija i boja, u cilju sticanja velikog profita, bave se različitim „unosnim poslovima”, prevashodno onim koji se tiču trgovine oružjem, drogom i belim robljem. Poslovne transakcije u celim oblastima ili pojedinim delovima sveta, kontrolišu mafijaški karteli, služeći se pretnjama, silom, ucenama, podmetanjima, podmićivanjem i drugim nezakonitim sredstvima. Uspešan biznis postaje prilično nesiguran i riskantan, kako u materijalnom, tako i u fizičkom smislu.

Savremenici smo takođe i terorističkih akata velikih razmera, od kojih je onaj na SAD od 11. septembra 2001. godine bio najrazorniji, sa najtežim posledicama. Čovečanstvo je konačno shvatilo da su terorizam, podmićivanje i korupcija instrumenti organizovanog kriminala, koji najdrastičnije ugrožavaju osnovna dostignuća i vrednosti ljudske civilizacije. Šverc droge, cigareta, trgovina ljudima i oružjem, ilegalna migracija, pranje novca uz korupciju, predstavljaju probleme koji pogađaju sve zemlje, a njihovi efekti duboku prožimaju i potresaju celo društvo, ugrožavajući demokratsku stabilnost, vladavinu zakona, odnosno razvoj i napredak građanskog društva. Ono što karakteriše organizovani kriminal jeste činjenica da se kriminalne grupe izuzetno brzo integrišu, povezuju i adaptiraju, ne ograničavajući se na jedan oblik ili vid kriminala, teritoriju i drugo.

U svojim istaživanjima eksperti koji se bave pitanjima organizovanog kriminala, ističu da je prostoru na Balkanu, posebno na prostorima bivše Jugoslavije, u poslednjih nekoliko godina uočljiv porast korupcije i organizovanog kriminala, naročito u pogledu trgovine ljudima, prvenstveno žena, radi prostitucije. „Balkan je glavni put za prolaz izbeglica koje žele da se domognu zapadne Evrope, kao i centar za trgovinu narkoticima, ljudima i oružjem”, iznela je Luis Šeli, direktorka Centra za praćenje transnacionalne korupcije i kriminala pri američkom Univerzitetu u Vašingtonu.

Organizovani kriminal, koji donosi basnoslovne zarade u skladu sa duhom vremena u kojem egzistira, više nije „tradicionalan”. On se ne bazira na tradicionalnim vezama, nego povezuje i zahvata različite segmente društva, pa je ponekad vrlo teško razdvojiti kriminalne od legalnih elemenata. Vlade zemalja, banke, institucije i drugi slojevi društva, često su umešane u kriminal i imaju korist od njega. Državne granice i međunacionalna rivalstva ne ograničavaju kriminalne grupe na Balkanu u njihovim zločinačkim poduhvatima u cilju sticanja još većeg bogatstva. Organizovani kriminal ne poznaje prepreke, ni kada su u pitanju duboko ukorenjena tradicionalna neprijateljstva i netrpeljivosti. Srbi, Hrvati i Albanci vrlo tesno sarađuju kada je u pitanju organizovani kriminal.

Korupcija ne samo da sprečava i ograničava strana ulaganja, već u dobroj meri blokira političke i ekonomske reforme u zemljama u tranziciji. Analize iskustava zemalja u tranziciji iskristalisale su relativno nov fenomen, takozvano „zarobljavanje države”. Naime, tzv. „tajkuni” (novopečeni bogataši) direktno utiču na političare (izvršnu i zakonodavnu vlast), pravosudne i druge organe, kako bi izdejstvovali donošenje propisa koji bi pomogli ili olakšali da se ostvare njihovi interesi. Iz tog razloga u zemljama u tranziciji, nisu retki slučajevi „nameštanja” prodaje preduzeća tokom procesa privatizacije. Na nižem nivou, odvija

⁹ [http://www.medija.club.cg.yu/arhiva 1/vu/komenatari- /komentar - 16-8 htm](http://www.medija.club.cg.yu/arhiva%201/vu/komenatari-%20komentar%2016-8.htm)

se ništa manje bezazlena, tzv. „administrativna korupcija”. Ona se svodi na podmićivanje nižih službenika, kako bi se izbeglo ili odugovlačilo izvršavanje obaveza, ostvarila neka prava preko reda i drugo.

Korupcija u zemljama u tranziciji takođe je iskristalisala određene specifičnosti. Sveobuhvatne ekonomske i društvene reforme u svojoj suštini imaju za svrhu da izvrše preraspodelu vlasti sa društvenog (državnog) sektora na privatni. Stoga, velika ovlašćenja koja države poseduju u svrhu tako velikih preobražaja i promena, stvaraju različite izazove i mogućnosti, što naravno podrazumeva i zloupotrebe u smislu favorizovanja određenih pojedinačnih i grupnih interesa.

Zemlje u kojima su siromaštvo i nasilje nad ženama uobičajena, gotovo svakodnevna pojava, predstavljaju pogodno tle za trgovinu ljudima zato što žene očajnički bežeći od zlostavljanja kreću u inostranstvo. „Da li ste nekada posmatrali talase na moru? Nasilje je kao morski talas. Vidite ga da dolazi, ne možete da od njega umaknete. Nemate izbora kad konačno dođe, hvata vas. Sve je izvan vaše kontrole, nalazite se u talasu, očajnički pokušavajući da se izbavite, ali talas ima svoj tok, svoj život. I onda se slomi i nikada ne znate gde se slomio, gde se sad nalazite... To je bio moj život sve što sam želela je makar neka mogućnost izbora šansa da umaknem od tog talasa. Da živim svoj život. Učinilo mi se da mi se šansa ukazala i otišla sam...”¹⁰

Potrebno je naglasiti, zarad potpunijeg sagledavanja, nasilje kao pojava nije prisutno i zastupljeno isključivo u siromašnim zemljama i zemljama u procesu tranzicije. Svaka treća žena u Nemačkoj je u braku, zajednici sa partnerom ili porodici bila bar jednom žrtva nasilja, navodi se u studiji „Životne prilike, bezbednost i zdravlje žena u Nemačkoj”. Prema daljim citatima magazina „Fokus” iz ove studije Ministarstva za porodicu, žene i mlade, prenose se sledeći podaci:

- čak 37% žena doživelo je najmanje jednom telesno zlostavljanje;
- više od polovine žena suočilo se sa nekim od oblika seksualnog zlostavljanja ili ugrožavanja;
- prema navodima iz istraživanja, migrantkinjama, posebno onima iz Turske i Istočne Evrope, još je gore nego Nemicama. Tako je 49% Turkinja izloženo nasilju u sopstvenoj porodici;
- za potrebe studije anketirano je 10.000 žena između 16 i 85 godina;
- zaključak je da nasilja ima u svim socijalnim slojevima, a da su mu posebno izložene žene koje žele da napuste muževe ili partnere.

Kako za Srbiju, tako i za Crnu Goru važi uverenje da postoji znatan broj neprijavljenih slučajeva nasilja u porodici, prvenstveno kod dece i žena, ali takođe i starijih ljudi. Premda nema dovoljno zvaničnih statistika o nasilju u porodici, evidentno je da egzistira oko 30 vladinih i nevladinih organizacija, koje su formirane u protekloj deceniji, a kojima je nasilje u porodici i zaštita žena centralna tema u programima, što predstavlja indikaciju ozbiljnosti ovog problema.

¹⁰ "Priča žene žrtve trgovine", radio-drama, IOM/Siobhan Clearz/ (Isto, str. 11).

Mnoge analize podudaraju se u ovom kontekstu i ukazuju na to da je uobičajenost kućnog nasilja dostigla dramatične razmere u Srbiji. Nasilje zasnovano na polnoj razlici šteti i poništava uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane žena, kao što su pravo na život, pravo na to da ne budu zlostavljane ili podvrgnute okrutnim ili degradirajućim tretmanima i kažnjavanju i pravu na jednakost u porodici.¹¹ Apsolutno je utemeljena tvrdnja da nasilje u porodici uzrokuje trgovinu ljudima i ostale prateće pojave u vezi sa tim, jer žrtve nasilja „bežeći” od jednog zla, sa suženom svešću upadaju u začarani krug drugog zla.

Osobe koje su analizirane u procesu trgovine ljudima, odnosno one koje su usled svoje podložnosti i lakomislenosti postale žrtve trgovine ljudima, u većem procentu u svim istraživanjima imaju niže obrazovanje. Zapravo, stepen obrazovanja nije presuđujući faktor, pre bi se moglo govoriti o nedostatku adekvatnog obrazovanja, koje osobe čini lakomislenim i izuzetno podložnim za trgovce ljudima.

Dakle, nedostatak obrazovanja i informisanja predstavlja polaznu slabost žrtve sa čime, naravno, računaju trgovci ljudima. Snovi o boljem životu u inostranstvu i beg od surove realnosti, sa sobom takođe nose niz opasnosti i nepredvidivih situacija. Da bi osoba donela dobru odluku i isplanirala put, predvidela situacije koje joj mogu ugroziti život, dostojanstvo i slobodu, mora raspolagati sa dosta informacija. Ako je osobi ponuđen posao u inostranstvu, logično bi bilo da:

- stupi u kontakt sa poslodavcem i raspita se o pojedinostima;
- putem ambasade proveri postojanost poslodavca;
- traži objašnjenje i predčenje ugovora sa poslodavcem;
- lično zatraži radnu dozvolu;
- nauči osnovne fraze jezika zemlje u koju putuje;
- napravi kopije svojih dokumenata i da ih čuva kod sebe;
- roditeljima i prijateljima ostavi kopije dokumenata, vize, adresu, brojeve telefona i dr.;
- lična dokumenta nikome ne daje, osim ovlašćenim službenicima.

Usled nedostatka obrazovanja i informisanja, osobe postaju prijemčive za trgovce ljudima, jer ne poseduju sposobnost i znanje da sprovedu neke od navedenih mera zaštite, niti u jednoj fazi ili procesu trgovine ljudima. Osobe koje odlaze u imigraciju, zbog neposjedovanja relevantnih informacija, prinuđene su da se obraćaju posrednicima za pružanje pomoći u pronalaženju posla. Posrednici, naravno, mogu biti ispravne osobe, ali mogu biti i krijumčari koji im jednostavno pomažu da pređu državne granice, ali isto tako mogu biti i trgovci ljudima.

Nizak stepen obrazovanja i nemogućnost prilagođavanja, daju žrtvama ograničenu i izvrnutu viziju društvene integracije, mnoge odluke se donose na

¹¹ Zajednička procena situacije za Srbiju i Crnu Goru sistema UN, Beograd 2003, Beograd, 2003, str. 46.

osnovu iskrivljene percepcije ili prilagođavanja normama grupa koje reprezentuje oblike potkulture.¹²

Osobnosti porodica iz kojih dolaze trgovci i žrtve trgovine ljudima u dobru meri ostvaruju uticaj na njihovo dalje ponašanje, ali i na konkretnu poslovnu orijentaciju. Nije retko da u porodicama pod čijim okriljem se rađaju trgovci i žrtve, dominiraju konfliktne situacije, nesređeni porodični odnosi, alkoholizam, kriminalne radnje, uz neodstatak roditeljskog staranja. U brojnim slučajevima takođe su evidentne traume, izazvane silovanjem, zlostavljanjem, incestom, napuštanjem i dr.

Emocionalni život individue u svojoj biti ima osnove i korene, koji su stvarani kroz međusobne odnose koje je žrtva imala sa roditeljima i ostalim članovima porodice, kako u periodu detinjstva, tako i u periodu odrastanja. Podrazumeva se da je porodična prošlost, detinjstvo i doba adolescencije vrlo često provedeno u dobroj meri u frustrirajućem i odbacujućem okruženju, od uticaja na kasnije biopsihološko postojanje osobe. Dakle, odrastanje u nezdravim životnim okolnostima, gde postoji zlostavljanje sa nasiljem i svađama između članova porodice, čini da osobe koje bivaju potencijalne i stvarne žrtve trgovine ljudima budu posebno osetljive i nestabilne, godinama u sebi akumulirajući frustracije i anksiozna stanja, sa potiskivanjem svojih osećanja.

Potrebno je naglasiti da endogeni faktori određuju individualne tendencije i sklonosti za bavljanje prostitucijom, krijumčarenjem roblja i slično.

Najznačajniji su sledeći faktori:

- strukturalne devijacije osobe: antisocijalna orijentacija, otuđenost, karakterne osobine, moral, psihička nestabilnost;
- posledice ranog započinjanja seksualnog života i prethodni slučajevi seksualnog zlostavljanja (u porodici, u grupi prijatelja, poznanika ili tokom obavljanja povremenih poslova);
- interesovanje za obećavajuće poslove: dobijanje socijalnog statusa i priznanja, dobra zarada, putovanja, upoznavanje poznatih ličnosti.

Negativni porodični milje uz određene endogene faktore u znatnoj meri čini osobe posebno predisponiranim za učešće u navedenim anticivilizacijskim pojavama.

Trgovina ljudima predstavlja međunarodni organizovani kriminalni fenomen, koji ima teške posledice na sigurnost, boljitak i ljudska prava žrtava. Trgovina ljudima predstavlja grubo kršenje ljudskih prava, pa bi zato trebalo da bude prepoznatljiva i kao najekstremniji oblik povrede ljudskih prava. Žrtvama trgovine ljudima uskraćuje se pravo na:

- život, rad i obrazovanje,
- dostojanstvo,
- sigurnost,

¹² Krijumčarenje ljudi, Centar za unapređivanje pravnih studija, Centar za pravna pitanja, Beograd, 2001, str. 60.

- pravo na jednakost,
- slobodu kretanja,
- pravo na zdravlje i drugo.

Trgovina ljudima naročito u pogledu seksualne eksploatacije, predstavlja visoko profitabilnu, nisko rizičnu kriminalnu aktivnost, koja uništava kvalitet života njenih žrtava. Taj zločin podrazumeva savremeno porobljavanje permanentno izloženih žena i devojaka. U većini slučajeva nivo fizičkog i psihičkog oštećenja nanetog žrtvama trgovine ljudima, tako je ozbiljan i trajan da uopšte nije moguće medicinski iznova izbalansirati i osposobiti žrtve do kvalitetnog nivoa fizičkog i mentalnog zdravlja.

Za desetak godina rada Savetovalište za alternativnu prostituciju u Portlandu, u Oregonu, SAD, pomoglo je mnogim ženama da napuste prostituciju i da se izbave od trgovaca ljudima. Istraživanje koje se sprovело pomenuto Savetovalište na osnovu podataka i iskustava žena u prostituciji, dalo je sledeće rezultate:

- 84% žena kaže da ih makroi primoravaju na prostituciju;
- 78% žena su bile žrtve silovanja dok su bile prostitutke;
- 48% žena makroi su silovali u proseku 16 puta godišnje;
- 79% žena siluju muškarci koji ih kupuju, u proseku 33 puta godišnje;
- 84% žena su žrtve nasilja;
- 63% žena su pretučene od makroa, u proseku 58 puta godišnje;
- 81% žena su pretučene od muškaraca koji ih kupuju, u proseku 45 puta godišnje;
- 49% žena su žrtve kidnapovanja;
- 31% su kidnapovali makroi, u proseku 5 puta godišnje (ovo se dešava kod žena koje pokušavaju da pobjegnu);
- 47% žena su kidnapovane od strane muškaraca, u proseku 5 puta godišnje;
- 53% žena su žrtve seksualnog mučenja;
- 44% su žrtve mučenja makroa, u proseku 49% godišnje;
- 43% su žrtve mučenja od strane muškaraca koji ih kupuju ili kidnapuju, u proseku 5 puta godišnje;
- 27% žena ima telesna oštećenja kao posledice mučenja;
- 27% su izranjavane od makroa, u proseku 3 puta godišnje;
- 21% su izranjavane od muškaraca koji ih kupuju ili kidnapuju, 4 puta godišnje;
- 73% žena misli o samoubistvu kao o načinu da pobjegnu od svega;
- 65% su pokušale samoubistvo;
- 38% su pokušale samoubistvo nekoliko puta.

U SAD prostitucija je vrlo često produžetak iskorišćavanja koje su žene doživlele kao deca. Prosečna starost žena, devojaka, kada počinju da se bave prostitucijom je 16 godina. Podaci još jedne ženske organizacije koja se bavi prostitucijom „Šapat” („Whisper”), govore u prilog toj činjenici. Njihova istraživanja pokazuju da je 85% žena u prostituciji seksualno zlostavljano u detinjstvu, 90%

žena u prostituciji fizički zlostavljane u detinjstvu i 98% žena u prostituciji su emocionalno zlostavljane kao deca.

Rezultat toga je da devojke beže od kuće usled pretrpljenog nasilja i završavaju kao beskućnice na gradskim ulicama, gde ih skupljaju makroi koji ih prevode u prostituciju. Ove devojke usled potrebe da otupe svoj emocionalni bol, od prevelikog nasilja i eksploatacije, koriste alkohol i droge, od kojih ubrzo postaju zavisne. One nemaju pravo na telesni integritet i ljudsko dostojanstvo kao osnovna ženska ljudska prava.

Trgovci kontrolišu i iskorišćavaju žene u prostituciji. Za njih je prostitucija forma ekonomske eksploatacije, jer oni zarađuju prodajući ženska tela. Najčešće iskustvo koje prostitutke imaju upravo je nasilje, koje vrše muškarci koji ih kupuju i makroi koji ih kontrolišu. Važno je napomenuti da žene žrtve trgovine ljudima, prilikom seksualne eksploatacije nisu u situaciji da sprovedu mere normalne zdravstvene zaštite, pa je zastupljenost HIV/AIDS kod njih procentualno najizraženija. Time se poništava pravo na život i pravo na zdravlje, kao i koncept ljudskog dostojanstva, suprotno međunarodnim normama i postavljenim civilizacijskim standardima.

Na strategijskom nivou jednom organizovana trgovina ljudima, koja je našla uporište u okviru jedne države ili regiona, značajno će narasti i predstavljace sledeće strateške rizike za stabilnost i perspektivu države:

- destabilizaciju postojećih seksualnih tržišta i tržišta radne snage;
- porast i raznolikost organizovanog kriminala;
- ekonomsku destabilizaciju putem povećanja raširenosti pranja novca;
- demografsku destabilizaciju;
- porast korupcije javnog sektora;
- političku korupciju i kupovanje uticaja;
- destabilizaciju ekonomskih ulaganja u državu;
- implikacije određenih stanja u državi.¹³

Okolnosti vezane za određene situacije u državi, na političkom, ekonomskom, socijalnom, pravnom i drugom planu u sadejstvu sa prezentovanim strateškim rizicima, u dodatnoj meri na sebi svojstven način vrše destabilizaciju uspostavljanja harmoničnog, ekonomskog, pravnog, odnosno društvenog sistema.

Assoc. Prof. Željko Bjelajac, Ph.D.

Phenomenon of human trafficking

A b s t r a c t

Human trafficking is extremely profitable business, a criminal activity where risks are low comparing to some other forms of organized crime.

¹³ Stability Pact, Razvoj modula tečaja o suzbijanju trgovine ljudima za suce i tužioce, 2002, str. 15-16.

Human trafficking presents a violation of human rights, therefore it should be recognized as most extremely form of violating human rights.

Literatura:

- ### Izvori:

- 20